КИЇВСЬКІ СОНЕТИ

* * *

Майнула мить одна в краю чужому,
Але здалося, що пройшли віки.
Гуділи сни мої, мов літаки,
Будився я від ранку, як від грому.

І ось тепер вертаюся додому
Розбитий, наче глек, на черепки.
Та, ніби дотик дружньої руки,
Знімає рідне місто з мене втому.

Вздоровлює мене ріка століть,
Знов у мені напружується й грає
Коріння слова й мислі верховіть.

Це щастя, як життя, одне й безкрає, —
І в тому знак його, що сонце сяє,
Тече Дніпро, і Київ наш стоїть.

1976

* * *

Коли каштани в Києві цвітуть
І пахнуть медом голоси киянок,
Моя душа світлішає, мов ранок,
Вивітрюється з крові каламуть,

Бентежить сонце, як жіноча грудь,
Побачена крізь марево фіранок…
І прагну я свого життя останок
На білу свічку цвіту обернуть.

Світитися жадаю між братами
Добром і радощами. По світах —
Розвіятись ясними пелюстками.

А коли ні, опасти хочу в прах,
Щоб вистелився світлом вічний шлях
Світам — під Києва зелені брами.
1976

АНДРІЄВІ НІМЕНКУ

Експромт

Кохай жінок, мій дорогий Андрію,
Бо в тій любові, що дають жінки,
Відкриті нам безсмертя тайники,
Шляхи до зір, у найяснішу мрію.

Та перше слово другим я розвію:
Вогонь кохання спалює зірки,
І падають вони, як мертвяки,
В темноти небуття! "Не розумію! —

Ти закричиш, — як поєднать мені
Могил темниці і висоти неба,
Золу і далечизни осяйні?!"

Скажу: горіти так любові треба,
Щоб не лиш дух, але й уся ганеба
Людської плоті зникла в тім вогні!

1976
* * *

Ось незнайома жінка. Відпалало
Її волосся. Попіл — над чолом.
І на лиці, що гарно так прив'яло, —
Не усмішка, а радості надлом.

Нічого в ній нема, що б заволало
До мого серця, що б мене крилом
До себе пригорнуло, що б упало
В мою печаль, як зірка в темний стром.

Чого ж я обертаюся в актора,
Як бог у лебедя, чого тремтить
Моя душа, як ніч блакитнозора?

Хто напинає поміж нами нить
Незриму, та спроможну замінить
Мене в хлоп'я, що світ уздріло вчора?

1977

* * *

Люблю вночі на небеса дивитись,
Коли зірки, немов бджолиний рій,
Поблискують крильми, і повен мрій
Виходить місяць, як прадавній витязь.

Блакитом неба прагну оповитись,
Неначе димом тютюну — курій,
Лишити все на цій Землі старій
І в безмірі небеснім загубитись.

Там десь моя вітчизна неземна,
Де пахнуть зорі, ніби євшан-зілля,
В сивинах сяйва мріє далина.

Та день іде блідий, як породілля,
І знову я в руках того свавілля,
Що звершує колиска і труна.

1977

* * *

Як олень, що надбіг із Оболоні
І над рікою у стрибку застиг,
Повис на вантах сонця золотих
Широкий міст в залізі та в бетоні.

Але в його розкриленім пілоні
Я відчуваю серця рівний дих,
Спекоту рук натхненно-молодих,
Твердь, що була на батьківській долоні.

Так чує будівник в своїх руках
Натомлених — гудіння арматури
Моста, що не затихне у віках!

Там з людської снаги сталеві шнури
Напнулися, як приструнки бандури,
І засвітив мелодією шлях.

1976

* * *

Підводиться на древньому Дніпрі
Новітнього моста будівля строга.
В будущину злетить нова дорога,
Як промінь світанкової зорі.

Майстри, монтажники, бетонярі,
Тут ваша праця, пісня і тривога
Тектиме вічно, як ріка розлога,
Де ви купались о нічній порі.

Для когось там цей міст — бетон і криця,
Сухі закони твердості й числа,
Споруда мертва, а для вас — це птиця,

Що палить душу помахом крила,
Струнка і тонконога танцівниця,
Що руки над водою простягла.

1976

* * *

Наморені вертаються додому
Робітники, і в електричках сплять,
І рейки гнуться, й поїзди скриплять,
Мов сталь везуть, а не робочу втому.

І видно при освітленні грузькому
На кам'яних обличчях снів печать:
Змивають мрії з душ пилюку й чадь,
Турбот вагу, буденщини оскому.

О, скільки причаїли далини
Усміхнені, хоч і закриті, очі,
Благословенні, хоч короткі, сни!

Мені здається, що по темній ночі
У погляд сонця і в слова пророчі
Нових натхнень обернуться вони.

1976

* * *

Купатися в Дніпрі посеред ночі,
Коли прозорий місяць, мов янтар,
Над Лаврою і, наче тіні хмар,
У водах темних береги співочі;

І хвилі радо йдуть, немов жіночі
Єдвабні груди, в рук твоїх пожар,
І чути срібні жалощі гітар
Біля багать у заростях обочі…

Любов твоя — столиця всіх столиць —
Збудована із полум'я й блакиті,
Де на піску лежав ти горілиць.

В душі — Карпати, синявою вкриті,
І безміри пшениць несамовиті,
А місто це — на дні твоїх зіниць!

1976

* * *

Як діамантова сяйлива грань,
Яріє сніг на булаві Богдана.
І днина гріється благоуханна
Над ватрами софійських злотних бань.

Нові будови в сітях риштувань
Просвітлюються сонцем спонадрана.
Тремтить моя душа, як та мембрана,
Ясніє неба голуба гортань.

Пройдуся по майдану білим цвітом
І загублюсь навіки в далині
За містом, за одвічним заповітом…

Та погляд мій не вмре на стремені,
А, на гетьманській мислі самоцвітом
Сяйнувши, мчатиме в майбутні дні.

1977

* * *

"Прииди ко мне, брате, у Москову".
Іпатіївський літопис, 1137 р.

"Прийди до мене, брате, у Москву", —
Мене покликав голос побратима.
І мрія про братерство невгасима
Вела мене крізь далеч снігову.

А брат мою державну корогву
Під ноги кинув і спалив очима.
Катівня і Сибір неісходима
Мені судилась за любов живу.

Але мій брат, прихильник правди й права,
Жалів мене й не видав з доброти
В тюрму, де вже чекала смерть кривава.

Він лиш питав щодня: "Як ми брати,
Як спільні в нас хрести і хомути,
Навіщо тобі мова і держава?!"

2000

* * *

О рідне слово, хто без тебе я?
Німий жебрак, старцюючий нетяга,
Мертвяк, оброслий плиттям саркофага,
Прах, купа жалюгідного рам'я.

Моя ти — пісня, сила і відвага,
Моє вселюдське й мамине ім'я.
Тобою палахтить душа моя,
Втишається тобою серця спрага.

Тебе у спадок віддали мені
Батьки мої і предки невідомі,
Що гинули за тебе на вогні.

Тож не засни в запиленому томі,
В неткнутій коленкоровій труні —
Дзвени в моїм і правнуковім домі!

1956

* * *

Схитнувсь на ожеледі інвалід
І впав, немовби ноги по коліна
Йому вогнем відбила вдруге міна,
Пораненого кинула на лід.

Розчахнутий, колючий, наче глід,
Розбитий, ніби статуя камінна,
Піднявся він, і кров його кармінна
Палила сніг, що й сам від болю зблід.

Ні, не було ні вибуху, ні крові.
Шумів тролейбус, будувався дім,
Виблискувала вулиця в обнові.

Лиш я, немов на полі бойовім,
Спинився і, закований у грім,
Застиг на півжитті, як на півслові.

1977

* * *

Ходивши біля Бабиного Яру,
Де плаче вітер сивий, як пророк,
Я на червоний наступив листок,
Що з клена впав на плити тротуару.

І бризнула, як полум'я пожару,
Із нього кров, і послизнувся крок,
Озвався кулемет, і в темний змрок,
Неначе в яму, впав я від удару.

Там я помер від кулі й там воскрес,
Але навік, як блискавка шалена,
В душі моїй зостався крик небес.

Вступила в мене сила незнищенна,
А наді мною листя, як знамена,
Палало в глибині небесних плес.

1976

* * *

Край Бабиного Яру в небеса
Звелася телевежа. А під нею
Сіяння дивне стелеться землею,
Немов осінніх яворів яса…

Та ні! Там сяє мамина сльоза
Крізь товщу закривавленого глею,
Там біле світло, схоже на лілею,
Запалює блакить, як та гроза.

А там димують гори, наче рани,
Вкриваються вогнем материки,
Болінням людства світять океани.

Куди ж те сяйво лине? Де зірки,
Що повертають на свої екрани
Забитих душ невигаслі думки?!

1977

* * *

У кратері нічного стадіону
Я був один, як в небі молодик.
Плив наді мною хмари темний лик,
Нагадуючи Перуна з бетону.

Летів літак. Він іскру ніс червону
Між крилами, немов букет гвоздик…
Втім, вибухнув футбольний шум і крик
У серці перекинутого дзвону.

Болільники ревіли звідусіль.
Перун кривив божественного рота.
Літак у сітці бився, як мотиль.

Світ рвався в порожнечу — за ворота.
М'яч розпадався, мов трагічна нота,
Що прагне збожеволілих зусиль.

1978

* * *

Вже в надвечір'ї гаснуть осокори,
Мерехкотить підфарниками шлях.
На автостраду в стемнених полях
Далеке світло кидають мотори.

Чорніють рідні пагорби і гори,
Мов батькова долоня в мозолях.
Не доторкаючи небесних блях,
Летить моє життя, як промінь, скоре.

На стрілах і на схрещенні доріг
Шукає погляд мій дороговказу,
Та не в пітьму, де жде м'який нічліг.

Не прагну темряви подібно плазу,
А лиш туди, де згасну я одразу,
Крізь ніч до сонця — мій летючий біг.

1978

* * *

В душі я чую неясний мотив —
Неначе десь під вітром опівночі
Дзвенить води весняної розлив
Над нивами, чи ніби десь в обочі

Осінній лист у золоті поплив —
Аж споминів моїх осліпли очі,
Чи ніби перший сніг оповістив,
Що йдуть зимові дні, як поторочі.

Я прислухаюсь. Осінь і весна,
А там зима — три паралельні ноти,
Над ними — літа золота струна…

Скажи, душе, чого тремтять висоти,
І звідки йде життя моє, і хто ти?
Чотири пісні там, — а ти одна!

1976

* * *

Як дивно бачити своє життя
В малій і супокійній брилі книжки!
Там дні твої нещадні, як опришки,
Щемливі, як дівоче каяття,

Густі і темні, як серцебиття
Коня, що біг сто миль без передишки,
Високі й золоті, як вікна вишки,
Де сонця в склі поблискує лиття.

Невже це все вмістилося у слові?
Невже в малюнок одного листка
Сховалось листя, що жило в діброві?

Так! Це життя достойне і рядка,
Що крізь віки нестиме, як ріка,
Одну хвилину радості й любові!

1976

* * *

В червоні обрядилися панчохи,
До вуст приклали сурми голосні,

І грають князю влесливі пісні
В Софійському соборі скоморохи.

Хоч звуки їх облущилися трохи,
Та все ж таки у фресках на стіні
Вони звучать і спогади сумні
Тобі несуть з далекої епохи.

Ото твій друг — один із тих музик,
Що витинає владареві оду
За гривну срібну чи за медяник,

А ти, хто мурував той храм від споду
Аж до верха для величі народу,
Закляв у камінь дух свій і язик.

1976

* * *

На мене віє іскрами здалека,
Пергаментів згорілих чую дим.
Людей питаюсь голосом сідим:
— Де Ярославова бібліотека?!

Горить! Страждання темного нестрим
Мене катує, мов кострища спека.
Немовби не Лукрецій і Сенека,
А я згорів із Києвом старим.

Немає в цьому ложної прикмети,
Мої книжки палитимуть не раз
Батиї, геббельси і піночети.

Такого болю прагну, щоб не гас,
Щоб сяяв крізь важкі словесні сплети
І обертався на вогні в алмаз!

1978

* * *

Стліває сніг від поблиску блакиті,
Солодкий вітер віє із Дніпра,
І птаство гомонить, як дітвора,
І діти сяють, наче зорі вмиті.

Незримий струм, як бога тінь в санскриті,
Запалює каштанів темні бра.
Підносяться до світла і добра
Мої думки, як руки розповиті.

Весна! Мене волають небеса
І хмари, що летять, як білі коні,
Як молодості вічної яса.

Я вже іду, я весь уже в розгоні…
А сивина коло моєї скроні
Бринить, як роздратована оса.

1976

* * *

Моя душа не відає про Бога,
Та в літаку молився я не раз,
Коли машину грім ламав і тряс,
Як брилами завалена дорога.

Мене безглузда й нескінченно вбога
Лякала смерть, — бо ще в мені не згас
Пісенний дар, натхнень моїх алмаз,
Він ще не дав того, що дати змога!

А на землі стояв я під крилом,
Яке несло мене і рятувало, —
Йому співав я вдячності псалом,

Але на світ дивився не так зухвало:
В мені любові наче більше стало,
Дух від молитви сповнився добром!

1976

* * *

В моїй душі сьогодні сніг пішов,
Якась велика проломилась хмара.
І серце аж пригнулось, мов конара,
Потрапивши під кам'яний покров.

Свої літа підрахував я знов,
Немов коштовності — печальний скнара,
І смерті несподівана примара
Зморозила мою зрадливу кров.

Не чую втіхи з того, що травою,
Чи деревом, чи поблиском води
Я стану за межею гробовою.

Душе моя, ти в світло перейди,
Що бачив я за горя та біди
В моєї матері над головою.

1977

* * *

В моїм селі на маминому гробі
Росте калина. Знаю, то вона —
Душа моєї матері сяйна
Підводиться в нев'янучій подобі.

Супутники горять антеннолобі,
Схиляючись до світового дна,
Та оживає знову яснина
В червоного куща святій утробі.

Все розсипається, як ті вінки,
Як хвої заржавілої корона,
Лиш пісня пролітає крізь віки.

Живу — сльоза відкрита й безборонна —
А над моїм життям багряні грона
Ятряться, наче в небесах зірки.

1977

* * *

Прийшов я сповідатися калині,
Що на могилі матері зросла.
"Моя спокревнице, я проти зла
Стою — так ти стоїш на хуртовині;

Я вгору зводжу крила соколині,
Як ти гілки — в дні літнього тепла.
Я віддаю плоди свого живла,
Як ти червоні кетяги — людині;

Корінням я торкаюсь так, як ти,
До серця материнського. І неба
Я на собі підношу три пласти,

Як ти, але мені ще сили треба
На те, щоб сонце піднести в сльозі,
Як піднімаєш ти його в росі!"

1978

* * *

Степ навкруги. В траві — стежина біла.
Безмежна тиша. Мирна далина.
Втім, біля мене куля розривна
Із присвистом скаженим пролетіла.

В землі, як та гадюка вогнетіла,
Вмлівіч пропала — вибухла вона.
Із квітки дим пішов, і тишина
Під небесами знову затрубіла.

Давно воєнна стихла круговерть
І світ стоїть у сонці, наче пава…
Що ж розриває коло мене твердь?

Чи це мене наздоганяє слава
Така, як думка недруга, лукава,
Чия мені привиділася смерть?

1977

* * *

Мені потрібно тільки олівця,
Паперу, хліба, тихої оселі

І, може, ще блакитної форелі,
Одягненої в золоті сонця.

Так лячне криводушіє митця
Жене у темні схованки й пустелі,
Хоч ждуть його скорботні і веселі,
Болючі і палаючі серця.

Мені явився голос той від стоми,
Та не подався я в ліси за ним,
Де селяться аскети, звірі й гноми.

О, я ненавиджу отруйний дим,
Та спопеляю словом огняним
Димучий бруд, а не сніпок соломи!

1977

* * *

Не розкидай без намислу по світі
Думки, як скарби, повні дивини.
Ти їх у схов душевний зачини,
А ключ до них сховай у заповіті!

Брехня! Думки в душі, як леви в кліті,
Позападають у ліниві сни;
До скону не розбудяться вони —
Вже не царі, а жебраки в лахмітті!

Дай волю їм, допоки ще горять,
Допоки до життя вони охочі —
Крик і жага, любов і дивоглядь!

Те, що живе не в полум'ї, а в клоччі, —
Дрімає і не відкриває очі,
Хоч ніж ти в нього вбий по рукоять!

1977

* * *

І вийшов я на гори, як Хорив,
Поглянув на Дніпра важке свічадо,
Братам далеким поклонився радо,
Бо Київ разом з ними я творив.

Світила осінь. Берег златогрив
Дивився у воду, як русяве чадо
Князів моїх. О таємнича ладо,
Скажи, чиє життя я повторив?

Як я лежав, засипаний землею,
Печаль віків — куди подітись їй? —
Любов'ю обернулася моєю,

А місто Кия в пам'яті моїй
Летіло понад степову гілею,
Як блискавиця в хмарі грозовій.

1979

* * *

Не вірю в те, що ми постали з глини,
Що Бог нам з глею виліпив чоло.
Немов стебло в міцне перевесло,
Назавжди входжу в світлощі людини.

З глибин душі моєї промінь лине
До серця, що на світ ще не прийшло.
Від моїх мислей відпадає зло,
Як відпадають од дахів льодини.

Я натикаюсь на біду й печаль
І прокидаюсь, не сплячи, від болю;
Я сонцем очищаюсь, мов кришталь;

Та чую в тиші й гуркотінні бою,
Як духу вічного тривожна даль
Тече під серцем, сяючи любов'ю.

1978

* * *

Андріївський узвіз. Подолу злотна скриня.
Свічадне полотно Дніпрової води.
Вже є царі, та ще нема Сковороди,
Нема богів, та вже будується святиня.

Тараса ще нема, але вже не рабиня
Богданова земля, вся в струменях руди.
Вітчизни ще нема, та скресли вже льоди,
Цвіте над Києвом коругва жовто-синя.

Ще на моїй землі манкурти і хохли
Плодяться і живуть, як пажерні блощиці,
Ти їх не зачіпай — хіба весь край спали…

І завжди житимуть створіння темні й ниці,
Щоб видно в їх ганьбі, в їх скверні і різниці,
Що люди рідними їм бути не могли.

2004

* * *

Крижини на Дніпрі проблискували з мли,
А я, закоханий, ходив колядувати.
Мій Київ був тоді у пазусі дівчати,
І закривав кожух священні куполи.

А дівчина була подібна до бджоли,
Жалила, а при тім навчалася кохати…
Без нас колядники заходили до хати,
І, мов апостоли, сідали за столи.

А ми — в замет, в сніги! Нас мучила тривога.
Єднався подих наш, в одне зливався дух,
Цілунки сяяли, як зоряна дорога.

І мить була така: зайшов я під кожух,
Відчув долонею сорочечки рантух,
Молитву заспівав із вдячності до Бога.

2004

* * *

Сусіди, і щури, і миші, і газети,
І телевізора смертельного мана —
Все чужомовне, все. Сотаються з вікна
Нещадних матюків і п'яних криків сплети.

Де я живу, скажіть? Чому проти рожна
Щодня я мушу йти, кому найнявся в кмети,
Для кого я пишу ці київські сонети,
Коли надовкруги — суцільна чужина?

Та ні! Суцільністю не може бути горе,
А тут — земля твоя, печаль твоїх небес,
Тут пісня мамина кладе нові собори.

Ти вибрав сам свій шлях, ступав по гранях лез,
Ти смерть свою спізнав, спізнав, коли воскрес,
Тож пошануй свій дім, оселю непокори!

2004

* * *

Свобода! Прапори! Юрба тісна, шалена,
Мов океан, гуде, а я, немов з човна,
З помосту річ веду: хоч мова голосна,
Але слова старі, як жовте листя з клена.

Втім, я впізнав її! Обличчя з-під знамена
Осяяло мене сльозами — це вона
За мною плакала, так, начебто труна
Стояла тут моя, а не для віча сцена.

Я перед матір'ю відкрився до наготи,
Я закликав народ повстати, я щосили
Зривав з душі слова, неначе з ран бинти,

Хоч знав: прийшла вона, піднявшись із могили,
Благати, щоб змовчав, щоб недруги не вбили…
Від найдорожчих слів прийшла застерегти.

2004

* * *

Воскресли храми! Київ сяє знов!
Але не чути голосу Предтечі,

І висить Бог, блідий від кровотечі,
Сумний від фарисейських молитов.

Парторг вчорашній, наче богослов,
Цитує Біблію, а з глибонечі
Пітьми несе між голови старечі
Церковну свічку шпик і грошолов.

Попи московські й сірі кардинали
Знов розпинають так, як розпинали
Велику землю, — довгі цвяхи б'ють...

А Київ жде, коли в його собори
Дніпро пробитий і пробиті гори,
Скалічені, але живі, прийдуть.

2004